

www.newacropolis.org.ua/ua/mif2003.htm/saprykin441.htm. 22. Сыромля Н.Н. Ассоциативный комплекс традиционного символа «огонь» как объект лингвистического анализа: на материале русского символизма // Мова і культура. 2005. Вип. 8. Т. III/1. 23. Флиер А.Я. Феномен мультимедиа: [Рецензия на издания] Шлыкова О.В. Феномен мультимедиа. Технологии эпохи электронной культуры: Моногр., М., 2004. 2005. 24. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності та компетенції // Вища освіта України. 2006. № 2 (20). 25. Черкесова І.Г. Символіка кольору як мова невербальної комунікації // Мова і культура. 2005. Вип. 8. Т. III/1.

УДК 7: 070.41

О. В. Мельник

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА-РЕДАКТОРА ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ ПОЕЗІЇ

Оновлення змісту освіти в умовах національно-духовного відродження, процесів деформалізації й гуманізації в Україні сприяє виробленню принципово нових підходів до викладання літератури, зокрема поезії, у вищій школі студентам редакторської спеціалізації. Одним з них є удосконалення аналізу поетичного твору і пошук нових технологій, які забезпечували б високий рівень підготовки майбутніх редакторів.

Updating contents of education in conditions of national - spiritual revival, processes reconsideration and humanization in Ukraine assists manufacturing of essentially new approaches to teaching the literature, in particular to poetry, in the higher school to students of editorial specialization. One of them is an improvement of analysis of poetic work, search of new technologies which would provide the high level of preparation of future editors.

За своїм змістом, формами і методами освіта є постійно змінюваним феноменом, що реагує на нові виклики цивілізації й суспільні реалії, враховує тенденції й перспективи розвитку людства та національного буття. Система освіти як частина суспільної системи перебуває під впливом багатьох сил, одні з яких потребують її структурних змін, а інші — змістових, технологічних [5, с. 11]. У сучасному постінформаційному суспільстві, коли щоразу виникає потреба в знаннях різних галузей людської діяльності, коли безперервно оновлюються чи відкидаються стереотипи разом з їхніми поняттями, образами, розмаїтістю форм, специфікою впливу тощо, постає гостра проблема у формуванні кваліфікованого редактора, який завдяки розширеній культурознавчій компетентності зможе досягти високого рівня професіоналізму і сумлінно виконуватиме місію популяризатора гідних творчих ідей.

Оновлення змісту освіти в умовах національно-духовного відродження України, процесів її деформалізації й гуманізації сприяє виробленню принципово нових підходів до викладання літератури [4]. Сьогодні нікому не треба доводити, що викладати, наприклад, мову, в аудиторії студентів різних спеціальностей слід по-різному. Адже цілі її вивчення у філологів й інженерів, юристів і перекладачів — неоднакові. Сьогодні на часі говорити про особливості вивчення літератури в аудиторії студентів різних спеціальностей.

Інші підходи до її викладання мають бути, коли йдеться про підготовку літературознавців, редакторів, перекладачів, акторів чи режисерів.

Потребують перегляду засади викладання художньої літератури у вищій школі, зокрема студентам редакторської спеціалізації. На нашу думку, однією з умов підвищення якості підготовки майбутніх фахівців редакторської справи є звернення до аналізу поетичного твору. З якою метою мають його аналізувати майбутні поети, критики, літературознавці, перекладачі й редактори? Отже, йдеться про пошук нових технологій, які забезпечували б високу ефективність навчального процесу.

Проблема вивчення у вищій школі того чи іншого твору письменника під кутом зору художньої майстерності та неповторної своєрідності в методиці викладання літератури ставилася давно й нині перебуває в центрі наукових пошуків багатьох дослідників. Зокрема, Ф. І. Буслаєва, В. І. Водовозова, Л. М. Мещерякової, А. М. Лісовського та ін. Для теоретичного осмислення порушеної проблеми важливе значення мають праці І. Я. Франка, О. І. Білецького, О. С. Бушміна, Г. А. Гуковського, М. К. Гея, М. Х. Коцюбинської, Б. М. Храпченка, П. П. Хропка [4]. Однак і на сучасному етапі розвитку національної української вищої школи в методичному і науковому арсеналі викладач-словесника відсутні ґрунтовні праці про специфіку відображення життя в художніх творах, неповторність його бачення митцями, з творчістю яких майбутні редактори знайомляться у вищих навчальних закладах. При цьому надзвичайно мала роль відводиться аналізу поетичних творів. Недостатньо з'ясовано і проблему удосконалення вмінь і навичок студентів-редакторів щодо аналізу художнього твору під кутом зору неповторної своєрідності автора — невід'ємної умови справжнього мистецтва. Адже «мистецтво, подібно до мови, є засобом спілкування людей, подібно до науки — засобом пізнання дійсності, подібно до педагогіки й моралі — засобом виховання, прищеплення знань і норм поведінки в суспільстві» [1, с. 12].

Цілком природно, що у програмі студентів редакторської спеціалізації вагоме місце відводиться вивченню вітчизняної та світової літератур. За роки навчання розглядається весь літературний процес — від давнини й до сучасності [10]. Адже література — це скарбниця слова, яка не тільки збагачує мовний і мовленнєвий запас редактора, а й навчає формувати, шліфувати, висловлювати власні думки, розвивати художній смак.

Художню літературу визначають як синтетичний вид мистецтва, тому що вона апелює до пам'яті органів зору, нюху, слуху, дотику, смаку, як і до «шостого чуття» (інтуїції, ірреального, трансцендентного). Загалом, література — один з найуніверсальніших видів мистецтва, оскільки викликає сильніші враження, переживання, мислительні процеси, ніж, наприклад, живопис, архітектура, скульптура тощо. А в розвитку творчої уяви реципієнта їй взагалі немає рівних. Мета літературного твору подібна до цілі поезії (в інтерпретації Юрія Лотмана) — це «пізнання світу і спілкування між людьми, самопізнання, самобудова людської особистості в процесі пізнання і суспільних комунікацій» [6, с. 32].

Окремо виділимо поетичні твори. Що ж дає вивчення поезії майбутнім редакторам, для чого це потрібно і взагалі — яка роль поетичного слова у формуванні професійних навичок редактора? Спробуємо проаналізувати. Адже в широкому розумінні поезія — це художнє словесне образотворення, що відрізняється, скажімо, від прози віршованою, ритмічно побудованою мовою. Зауважимо: так пишуть у різних тлумачниках і словниках [11]. А чого не пишуть у словниках? Наприклад, того, що поезія — це мистецтво, а мистецтво є експериментальним продовженням деяких актуальних (і не дуже) традицій гармонійного життя певного народу на певній території. Вона має охоплювати «обсяги гармоній», збігатися за багатьма характеристиками зі світом живого поза собою, поза своїм «я». Це, мабуть, і є ідеальною поезією, — складовою, умовно кажучи, комплексного числа образу. образу живого великого чи нескінченного ряду дрібніших образів. «Ubi vita, ibi poesis» — де життя, там і поезія, вважали латиняни. Найцікавіше, що такий образ дечого живого ми у нашому тривимірному матеріальному світі бачимо, відчуваємо, осягаємо фрагментарно, не повністю. Чому? Тільки, виходячи з концепції, що життя не в цьому світі почалося і не тут закінчується [3, 8]. Як стверджує Анрі Бергсон, філософ-інтуїтивіст і натхненник літератури «потоків свідомості», людина пізнає світ за допомогою двох методів — смислово-інтелектуального та інтуїтивного. Але існує ще третій метод, яким користувалися біблійні пророки, — святого одкровення. Поезія використовує в своєму арсеналі всі три методи, і, поєднуючи їх, поет може сягнути таких глибин пізнання, які недосяжні ні науковцям, ні філософам [6, с. 114]. На зв'язок поезії та метафізики натякає і Сократ: «Не виключено, що через процес пізнання самої себе людина може частково пізнати Бога і метафізичний устрій світу» [11]. Наведені визначення вказують на зв'язок поезії з релігією, історією, метафізикою, філософією, психологією і таким чином спонукають редактора до особливого підходу до роботи з поетичними текстами, глибокого розуміння та правильної інтерпретації їх.

Однією з важливих умов якості підготовки студентів-редакторів до професійної діяльності є потреба в плеканні таких спеціалістів, які опановують культурні надбання людства.

Найчастіше спроби визначення, що таке поезія, ми можемо знайти у формулюваннях самих поетів. Наприклад: «Поезія — це найкращі слова в найкращому порядку» (Кольрідж); «Поезія — це те, що вже створене і не може бути виправлене» (Т. де Банвіль); «Поезія — це серце Бога» (Г. Мовчанюк) тощо. Віднайти, чим же все-таки є поезія, — завдання не з легких, і поки існуватимуть поети, навряд чи призупинять вони спроби осмислення та пошуку глибинних коренів поезії [11].

Окрім мелодики заримованих рядків і насолоди від магії звучання слів, варто звернути увагу на значно важливіший бік поезії. За великим рахунком, усе життя людини є навчанням, кожен з нас перебуває на різних щаблях цього навчання і, на думку Шошанні, поезія передовсім виконує роль ненав'язливого мудрого порадики, який подає нам різні грані філософських сентенцій у

доступній для сприйняття формі. За допомогою поетичної мови більш прискорено скидаються шори інфантильності з нашої свідомості. Автор висловив ще одне припущення: «Поезія (звичайно, на прикладах кращих поетичних зразків або так званого концентрату думок та емоцій) є, на мою думку, найпотужнішим зі всіх жанрів мистецтва, який здатний очищати душі людей до рівня первозданної чистоти, викликати ефект катарсису і тим самим навіть достойно конкурувати зі світовими релігіями в процесі пізнання Бога» [11].

Серед різноманітних умінь і навичок, що їх мають набути майбутні редактори, є група найважливіших, пов'язаних з аналізом тексту поетичних творів. Це — художня деталь. На жаль, уміння знаходити й аналізувати художню деталь і пояснювати її роль у творі не вказане окремо в програмах з української літератури. Як зазначає В. Ф. Святовець на прикладі редакторської діяльності Григора Тютюнника, «кожна авторська художня деталь для письменника, звичайно, благо, успіх. Але у ставленні до «найменших величин» Григор Тютюнник виявляв істинний «аристократизм». Тому піклувався, аби вони у творах не були простакуватими, прямолінійними попелюшками, а ледве чи не блискучими королівнами. Адже Г. Тютюнник добре розумів, що кожна деталь мусить обов'язково приховувати у собі хоч і маленьку, але художню таїну, тобто своєрідну загадкову спонуку до мислення, відгадування» [9]. Деталь є одним з тих «замаскованих секретів майстерності художника слова, завдяки якій пізнаються неповторність і краса слова, висока духовність художнього твору [2, с. 64].

Основні дії редактора — проникнути в творчу лабораторію письменника, озброїтися ефективними прийомами дослідження — як лінгвістичними, так і психологічними, психофізичними, подекуди й статистичними. Це сприятиме розширенню естетичних критеріїв оцінки поетичного твору, проникненню в складну діалектику людських почуттів й мистецької особистості.

Як бачимо, перед редактором постає нелегке завдання у роботі над поетичними текстами. Втручання в тонку матерію поетичного твору має бути не тільки обережним і виваженим, а й виправданим. Торкаючись до словесної моделі поетичного світу автора, редактор немов перетворюється на хірурга — не порушуючи літературної форми та змісту, він має усувати недовершеність тексту. Передусім у роботі над поетичним твором редакторові необхідно звертати увагу на мову поезії. Оскільки «..мова поезії має свої, лише їй притаманні, стосунки з істиною. Це виявляється, по-перше, у тому, що ця мова не є щомиті ідентичною самій собі, а, по-друге, її зміст набуває поетично-словесної форми, а отже, отримує певну легітимацію (законність). Від майстерності слова залежить не лише те, чи ми маємо справу з поезією чи ні, але і її претензія на істину. Старий наївний закид Платона проти поезії, її вірогідності і поетів — «поети брешуть» — протистоїть вірі у те, що мистецтво говорить істину, він заперечує віру в істинність мистецтва. Та пошуки істини не припиняються. І цей закид лише підтверджує їх існування. Той, хто обманює, хоче, щоб йому повірили. Поет шукає істину в мистецтві, його ж мистецтвом є майстерність слова» [1]. Завдання ж редактора у :— допомогти авторові донести своє

бачення істини до читача. Слід враховувати той факт, що «мистецтво може бути як відображенням (відтворенням) дійсності, так і цілком новою дійсністю. У першому випадку мистецький твір розглядають як модель (копію) дійсності, а в другому — як небувалу реальність. Отже, представлений у літературному творі художній світ може бути максимально наближеним до видимого (як у реалізмі чи натуралізмі), а може максимально відрізнятись від нього — бути фантастичним, містичним, міфічним тощо (скажімо, як у романтизмі, фентезі та ін.). По-друге, мистецтво (і передусім література) «передає від однієї людини до іншої або до інших певні ідеї, певні інформації». Тобто мистецтво має не лише моделюючий чи креативний (творчий), а й семіотичний (знаковий) характер, оскільки служить для передачі інформації» [6, с. 11].

Практичне завдання освітньої програми визначається впровадженням у програми вищих шкіл аналізу поетичного твору, а також наукового осмислення його, що допоможе студентам-редакторам заглибитись у художній світ автора, повніше усвідомити загальну концепцію письменника й побачити художню вивершеність досліджуваного явища мистецтва, забезпечуватиме опанування необхідних навичок і вміння роботи з поетичним текстом, що загалом сприятиме підвищенню не тільки інтересу до процесу читання студентів [4], а й зорієнтує на особливості редакторської роботи з поетичним словом.

На наш погляд, удосконалення редакторської освіти буде ще однією перевагою в досягненні гідного ставлення до багатофункціональності художньої творчості в системі освіти, допомагатиме творенню позитивного образу національної культури.

У процесі створення цивілізованого інформаційного простору нашої держави, що взаємозумовлений розвитком провідних галузей людської діяльності (політики, права, економіки, мистецтва, науки, освіти, виховання тощо), існує першочергова потреба замислюватися й коригувати дії в усіх напрямках на шляху удосконалення. Саме тому підготовка компетентного фахівця, який міг би обізнано використовувати та примножувати накопичений людством досвід задля власного та суспільного національного зростання, є одним із найважливіших завдань сучасної освіти.

1. Білецький П.О. Мова образотворчих мистецтв. К., 1973. 2. Бондар В.П. Роль міжпредметних зв'язків у формуванні критеріїв оцінки літературного твору // Українська академія мистецтва: дослідницькі та науково-методичні праці. Вип. 1. К., 1994. 3. Возняк Т. Тексти та переклади. Х., 1998. 4. Грачева Т.Н. Формування у школярів поняття про майстерність письменника у процесі вивчення української літератури у загальноосвітній школі: Автореф. дис... канд. пед. наук. К., 2003. 5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб. К., 2004. 6. Іванишин Василь, Іванишин Петро. Пізнання літературного твору. Дрогобич, 2003. 7. Ласло-Куцок М. Засади поетики. Бухарест, 1983. 8. Райнер Марія Рильке. Письма мо-лодому поету. М., 2002. 9. Святонець В. Ф. Кожен характер, кожна подробиця здаються новими і промовляють в душу (Григорій Тютюнник про особливості деталізації у творах) // Наукові записки Інституту журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. К., Т. 9. 2001. 10. Старченко Т. В. Місце літератури у професійному становленні студентів-журналістів // Наукові записки Інституту журналістики Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. К., Т.1. 1999. 11. Шошанні М. Всесвіт Усміхнених Псів: Вибране за 1999 — 2004 рр., Вінниця, 2004.